

Кучерка Г.
магістрантка II курсу
спеціальності 014 Середня освіта (Географія)
Науковий керівник – доц. Заблоцький Б. В.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В ЗАЛІЩИЦЬКОМУ РАЙОНІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Актуальність дослідження. Тернопільська область багата родючими ґрунтами, має сприятливі умови для розвитку сільськогосподарського рослинництва і тваринництва. Проте, внаслідок надмірного антропогенного впливу і нерационального землекористування виникає ряд проблем, які призводять до зниження екологічної стійкості та економічної ефективності земель сільськогосподарського призначення. Зміна угідь триває безперервно, тому аналіз їх сучасного стану, виявлення динаміки та напрямків трансформації, а особливо на регіональному чи локальному рівні, є завжди актуальним.

Метою статті є аналіз сучасного стану земель сільськогосподарського призначення Заліщицького району Тернопільської області, виявлення основних проблем та обґрунтування окремих напрямів удосконалення сільськогосподарського землекористування в районі.

Виклад основного матеріалу. Загальна площа земель Заліщицького району становить 68 391 га. Із них: землі сільськогосподарського призначення – 50 840,1 га. В структурі земель сільськогосподарського призначення в регіоні найбільшу площу займає рілля – 41 033,9 га, перелogi – 885,4 га, багаторічні насадження – 966,6 га, сіножаті – 411,1 га, пасовища – 6 187,2 га, інші землі сільськогосподарського призначення – 1 356,1 га [5].

Через нерациональне використання сільськогосподарських угідь сільськогосподарськими підприємствами та окремими фермерськими господарствами проявилися і прогресують окремі проблеми. До основних проблем сільськогосподарського землекористування в Заліщицькому районі слід віднести: надмірну сільськогосподарську освоєність території, високу розораність сільськогосподарських угідь, які, у свою чергу, спричиняють ерозію, агрохімічну розбалансованість, забруднення гербіцидами та пестицидами, виснаження земель.

Аналіз сільськогосподарської освоєності території Заліщицького району дозволяє стверджувати, що цей показник є високим. Він, в середньому по району, становить 75,8%, що дорівнює

середньообласному значенню (75,7%) [5] та на 7,3% більше від середнього значення для України [4].

Особливо висока сільськогосподарська освоєність території спостерігається на північному-заході районі (Буряківська сільська рада – 96,4%, Слобідська – 95,6%) та на півночі центральної частини району (Ворвулинська сільська рада – 91,4%, Головчинська – 93,3%). Такі високі показники обумовлені сприятливою для сільського господарства рівнинною, мало розчленованою територією. Далі на південь показники знижуються, і досягають мінімальних значень у Придністер'ї (Бедриківська сільська рада – 62,7%, Касперівська – 63,6%, Устечківська – 47,9%, Шутроминська – 59,5%) [1].

Показник розораності сільськогосподарських угідь Заліщицького району також високий і становить 82,9%. Для порівняння, цей показник у Тернопільській області становить 82,2% [5], а в Україні – 79,3% [4] (що є одним із найвищих у світі показників: розораність сільськогосподарських угідь США – 35,9%; Великої Британії, Франції, ФРН – 40-50% [2]).

Екологічно стійкіші агроландшафти Заліщицького району займають незначні площі: пасовища 12,5%, сіножаті 0,8% та багаторічні насадження 2,0% [5].

Найбільш розораними є угіддя сільських рад півночі центральної частини району: Головчинської (91,1%), Подільської (92,5%), Товстенської (95,4%), Торської (92,0%). Найменш розорані угіддя, розташовані при долинах річки Дністер та її приток на території таких сільських рад, як: Зеленогайська (60,8%), Колодрібська (73,2%), Литячівська (71,1%), Устечківська (70,2%) [1].

Значна розораність сільськогосподарських угідь перевищує екологічно обґрунтовані норми, спричиняє високу територіальну концентрацію сільськогосподарського виробництва, а це, в свою чергу, призводить до деградації сільськогосподарських угідь.

Значної шкоди сільськогосподарським угіддям району завдає водна ерозія. Розвитку ерозійних процесів (площинному змиву, яроутворенню) сприяє інтенсивне розорювання схилів. Площа еродованих земель в Заліщицькому районі сьогодні становить близько 30% [2]. Серед адміністративних районів це один із найменших показників (еродованість сільськогосподарських угідь Тернопільської області – 35,7%, України – 32,4%). Проте, негативним є поступове збільшення площ еродованих земель району.

Особливо стрімко ерозія поширюється на тих ділянках ріллі, де вирощують просапні культури. Слід зазначити, що великі ділянки сільськогосподарських угідь знаходяться у землекористувачів-

орендарів, які порушили, сформовану внаслідок паювання, контурність угідь, перевели велику частину силових земель у ріллу, часто не дотримуються вимог агротехніки (безвідвального землеробства, оранки впоперек схилів). Усе це сприяє посиленню ерозійних процесів і призводить до погіршення екологічного стану та продуктивності сільськогосподарських угідь району.

Задля підвищення урожайності, орендарі часто застосовують надмірні обсяги хімічних меліорантів, чим спричиняють погіршення екологічного стану сільськогосподарських угідь. Забруднюють ґрунт залишки пестицидів та гербіцидів, мінеральні добрива, які часто засвоюються не повністю.

Таким чином, ми можемо стверджувати, що сьогодні на території сільськогосподарських угідь Заліщицького району Тернопільської області відбуваються деградаційні процеси, які призводять до погіршення стійкості та продуктивності агроландшафтів. Тому, ми вбачаємо потребу здійснити комплекс заходів для оптимізації угідь.

Необхідно змінити структуру угідь у бік зменшення площ ріллі та збільшення частки пасовищ і багаторічних насаджень. В окремих випадках потрібна зміна цільового призначення земель (зменшення сільськогосподарської освоєності території).

Потрібно вилучати з інтенсивного обробітку деградовані землі, землі крутосхилів, ерозійнонебезпечних ділянок з метою їх заліснення чи залуження. Крім того, для зменшення ерозійних процесів слід формувати нові полезахисні лісосмуги, засівати травою схили ярів, будувати гідротехнічні споруди, проводити поперечну оранку схилів.

Для покращення екологічної ситуації необхідно знизити негативний вплив агрохімічних заходів на навколишнє середовище шляхом удосконалення меліорантів, покращення технологій зберігання хімікатів, використання менш шкідливих аналогів.

Необхідно посилити контроль органів управління земельними ресурсами, організацій базового екологічного моніторингу, наукової спільноти за діяльністю суб'єктів господарювання, станом сільськогосподарських угідь та динамікою розвитку деградаційних процесів. Адже, тимчасові землекористувачі, уникаючи значних капіталовкладень, фактично не проводять робіт із оптимізації сільськогосподарського землекористування.

Висновки. В результаті проведених досліджень сільськогосподарського землекористування Заліщицького району виявлено, що надмірна сільськогосподарська освоєність території та висока розораність угідь спричиняють ерозію, виснаження земель, агрохімічну розбалансованість, забруднення гербіцидами та

пестицидами. Інтенсивна експлуатація сільськогосподарських земель орендарями викликає зменшення екологічної стійкості та подальше зниження економічної ефективності сільськогосподарського землекористування.

Сучасний стан розвитку сільськогосподарського землекористування, вказує на необхідність визначення прогнозів і створення комплексних програм стратегічного характеру, які, з допомогою правових норм і фінансово-економічних важелів сприятимуть удосконаленню проведення робіт із землеустрою для покращення екологічного стану земельного фонду, підвищать відповідальність всіх суб'єктів господарювання та раціональне використання й збереження родючості ґрунтів.

Список використаних джерел

1. Довідка з державної статистичної звітності про наявність земель та розподіл їх за власниками земель, землекористувачами угіддями (за даними форми 6-зем). Заліщицький район. Залішки: Відділ Держреагентства у Заліщицькому районі Тернопільської області. 2019.
2. Заблоцький Б. В. Ризики сільськогосподарського використання земельних ресурсів Тернопільської області. Географія, екологія, туризм: теорія, методологія, практика : мат. міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 25-річчю географ. фак-ту ТНПУ ім. В. Гнатюка (21-23 трав. 2015 р.). Тернопіль: СМП «Тайп», 2015. С. 199-202.
3. Питуляк М. Р., Питуляк М. В. Земельно-ресурсний потенціал Тернопільської області та ефективність його використання в сучасних умовах господарювання. Наук. зап. Тернопільського нац. пед. ун-ту. Серія: Географія. Тернопіль, 2018. № 1. С. 190-196.
4. Статистичний збірник «Сільське господарство України» за 2019 рік. Київ: Державна служба статистики України, 2020. 230 с.
5. Статистичний щорічник Тернопільської області за 2019 рік. Тернопіль: Державна служба статистики України. Головне управління статистики у Тернопільській області, 2020. 392 с.

Леньковська М.

*магістрантка II курсу
спеціальності 014 Середня освіта (Географія)
Науковий керівник – викл. Гавришок Б. Б.*

ГЕОПРОСТОРОВІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА БУЧАЦЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Згідно діючого Лісового кодексу України [1], лісовими ресурсами є деревні, технічні, лікарські та інші продукти лісу, що використовуються для задоволення потреб населення і виробництва та відтворюються у процесі формування лісових природних комплексів.

До лісових ресурсів також належать корисні властивості лісів